

Värdighet här, förändring där

– ett samtalsmaterial om utsatta EU-medborgare

Det här samtalsmaterialet hittar du på www.bilda.nu/utsatta-eu-medborgare

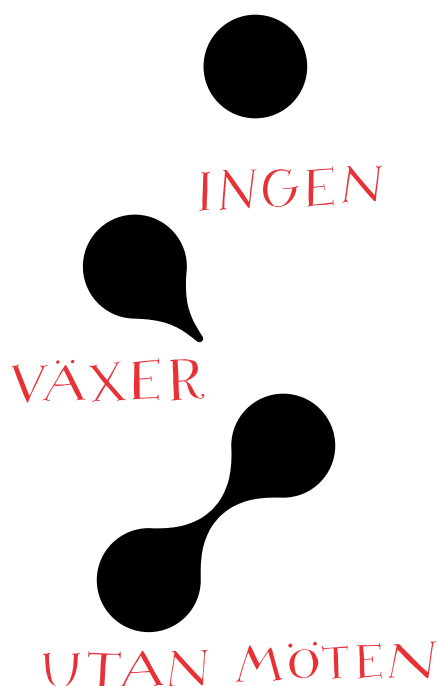
I februari 2015 var Studieförbundet Bilda, Erikshjälpen och biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta med och arrangerade fyra regionala konferensdagar runt om i Sverige. I oktober 2015 gick konferensen *Utsatta EU-medborgare – vi mobiliserar för förändring* av stapeln i Göteborg och vi var medarrangörer även där. Konferenserna riktade sig i huvudsak till engagerade människor inom det civila samhället, men också till politiker och tjänstemän. Det finns i dag många människor och organisationer som ideellt engagerar sig för utsatta EU-medborgare. Syftet med konferenserna var att förmedla kunskap och information, utbyta erfarenheter och tillsammans mobilisera för förändring för att våra insatser skall ge så effektiv och hållbar förändring som möjligt. Det här samtalsmaterialet tar avstamp i dessa tillfällen, för att erbjuda er som organisation eller dig som privatperson att fortsätta samtalet om de utsatta EU-medborgarna; ”Vad innebär det att skapa värdighet för dessa människor här och förändring där?” Många av de utsatta EU-medborgarna kommer ifrån Rumänien och Bulgarien och många av dem är romer. Av den anledningen handlar materialet om utsatta EU-medborgare med extra fokus på romerna.

Materialet är ett gratis underlag för samtalsgrupper att fördjupa sina kunskaper och mobilisera för förändring. Med hjälp av inledande texter och teman, länkar till artiklar och klipp samt Bildas samtalsmodell för studiecirklar, erbjuds ett underlag för berikande samtal med utveckling som fokus. I frågan om utsatta EU-medborgare kommer det ständigt nytt material. Vår ambition är att försöka uppdatera materialet online, men vi vill också uppmana dig som använder det att vara uppmärksam på när artiklar skrevs och om det finns nyare upplagor att ta del av.

Bilda vill stimulera till det goda samtalet i den lilla gruppen. Ett samtal med respekt för olika åsikter och tankar. Ett samtal där vi får prata till punkt och där våra åsikter och tankar inte behöver vara färdiga utan kan omprövas.

Med hjälp av ett antal länkar till artiklar och klipp och Bildas samtalsmodell för studiecirklar, *Ingen växer utan möten*, hoppas vi på många goda och respektfulla samtal.

Ta kontakt med Bilda för att starta en studiecirkel! Du hittar kontaktuppgifter på www.bilda.nu

Samtalsledare och spelregler

Någon i gruppen håller i samtalsstrukturen och tiden, så att alla får utrymme och allas erfarenheter tas tillvara.

Innan gruppen startar enas man om spelregler för samtalet. Spelregler som brukar bidra till att skapa ett öppet och lärande samtal är:

- Det personliga vi delar stannar i gruppen.
- Det är ok att prova tankar och att ändra sig.
- Man har rätt att vara tyst.
- Alla talar i jagform.
- Alla hjälps åt alla hålla tidsramarna.
- Alla bidrar med sitt perspektiv och värdesätter att få ta del av andras.

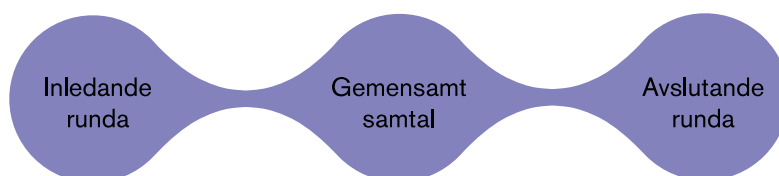
En samtalsmodell för studiecirkel

En studiecirkel kan läggas upp med hjälp av samtalsmodellen som beskrivs nedan. 1,5 h – 2 h är en lämplig tid för samlingen.

- En inledande runda, ca 20 min.
- Gemensamt samtal, ca 60 min.
- Avslutande runda, ca 10 min.

Tidsangivelseerna är ett förslag och kan anpassas efter gruppen.

Börja gärna med ett enkelt drop-in-fika och småprat en stund innan cirkeln startar. Det ger alla möjlighet att landa i gruppen.

Samtalsmodellen

En inledande runda där man kan prova sina tankar

Börja med en runda där var och en får möjlighet att berätta vad som rör sig i tanke eller känsla just nu. Det kan vara en fundering utifrån det ni läst eller på annat sätt tagit del av inför samlingen. Det kan också vara reflektioner över en händelse som anknyter till ert tema för studiecirkeln.

Var och en får 3–4 minuter till sitt förfogande. Det är alltid ok att passa, att låta ordet gå vidare om man inte vill säga något.

(Första gången man möts kan den inledande rundan vara mer personlig så att man lär känna varandra i gruppen. Man kan till exempel berätta något från sitt eget liv och varför man valt att delta i studiecirkeln.)

Använd gärna ett föremål att hålla i för den som berättar, en sten eller något annat som är avstressande att hålla i. Föremålet markerar vem som har ordet och när en person berättat klart går föremålet och ordet vidare till nästa.

I rundan får var och en berätta utan att bli avbruten. Syftet är att man ska få sätta ord på och prova sina tankar, utan att behöva förklara och försvara. Samtidigt tränar man sig att lyssna och ta in olika perspektiv.

Inget samtal förs kring den inledande rundan, om inte personen själv för in det i det efterföljande gemensamma samtalet.

Gemensamt samtal

När rundan är klar öppnar ni för ett gemensamt samtal utifrån era olika perspektiv och det avsnitt ni läst eller på annat sätt tagit del av. Starta gärna samtalet med en fråga, till exempel:

Är det något speciellt du fastnade för i det du läste? Hur knyter det an till livet och dina erfarenheter?

Mötte du några nya perspektiv? Hur tänker du kring det?

Gjorde du någon ny upptäckt eller insikt? Hur kan du använda dig av det?

Ett alternativ kan vara att någon i gruppen inleder samtalet med en reflektion som anknyter till temat. Andra inspel i samtalet kan till exempel vara litteratur, film, bilder, artiklar eller musik som berör ert samtalsämne.

Avslutande runda

Avsluta samlingen med en runda där var och en har möjlighet att säga något kort om dagen, till exempel:

Det här bär jag med mig från idag...

Något jag skulle vilja veta mer om...

Jag skulle vilja samtala vidare om...

Någon gång kan det vara bra att reflektera över hur man arbetar tillsammans och anknyta till de spelregler som gruppen bestämt. Vad fungerar bra? Vad skulle vi kunna göra annorlunda?

Inledning

Vi har gjort ett förslag till tre studiecirkelträffar för att samtala kring ämnena: Bakgrund och historia, Världighet här och Förändring där. Det är upp till er som grupp att disponera er tid – ni kanske vill ägna längre tid åt varje tema än en träff. Till varje temagång finns en kort inledande text i ämnet. Det finns även förslag på ytterligare läsning i form av skönlitteratur, artiklar, rapporter och filmklipp. Vi uppmuntrar er till att välja ut delar av det kompletterande materialet och använda det som hjälp till ert samtal under träffarna.

Tema 1: Bakgrund och historia

Romer är ett samlingsnamn för många olika grupper av människor. Den ursprungliga migrationen började förmodligen i Indien på 500-talet då de rörde sig väster ut. Anledningen till varför migrationen startade är inte helt kartlagd. Under 1500-talet utbröt förföljelser av romer i Västeuropa och Balkan blev en plats för romska flyktingar. Romerna blev i flera fall slavar och i Rumänien levde romerna som slavar under drygt 400 år, från mitten av 1400-talet till mitten på 1800-talet. Under andra världskriget intensifierades förföljelserna ytterligare och romer utsattes för deportation och förintelse. Från 1989 fram till idag tillhör romer fortfarande en väldigt utsatt minoritetsgrupp som återkommande utsätts för etniska mord, husbränningar och fördrivningar. Först 2007 bad Rumäniens president om ursäkt för övergreppen i samband med förintelsen.

Idag finns omkring 10-12 miljoner romer i Europa. Romerna räknas till en av Europas största minoritetsgrupper och är även den mest diskriminerade. Rumänien är ett av de länder i Europa som har störst andel romer. Idag räknar man med att det finns 2-3 miljoner romer i Rumänien. Svårigheter med registrering och självidentifikation gör det dock svårt att få exakta statistiska siffror. Utanförskap, diskriminering och fattigdom är många romers vardag. Därför behövs insatser kring utbildning, hälsa, försörjning och identitet och ägande.

En stor andel romer i Rumänien saknar i dag kompletta identitetshandlingar och därmed saknar de också rätt till samhällsfunktioner som skola och sjukvård. De romer som saknar arbete saknar, förutom inkomst, också ofta bland annat sjukvårdsförsäkring och pension. Det finns även problem kopplat till detta vad gäller ägande av tomtmark och möjlighet att på så sätt kunna äga egen mark eller sitt eget hus. Organisationer som gör insatser inom detta område jobbar bland annat med att se till att så många som möjligt får korrekta identitetshandlingar och får hjälp med äganderätt.

Källa: Rapporten från konferenserna "Världighet här, Förändring där".

Förslag för ytterligare läsning

Skönlitterära böcker

Böckerna om Katitzi – en självbiografisk serie böcker om den romska flickan Katitzis uppväxt.
Författare: Katarina Taikon, Förlag: Natur och Kultur

I betraktarens öga – en självbiografi om sina upplevelser av utanförskapet, både i det svenska samhället och i det romska.
Författare: Hans Caldaras, Förlag: Nordstedts

Jag heter inte Miriam – en roman om romska Malika som för att överleva förintelsen stal en judisk kvinnas kläder och blev Miriam.
Författare: Majgull Axelsson, Förlag: Brombergs

Sofia Z 4515 – ett seriealbum om romer under förintelsen.

Författare: Gunilla Lundgren, Sofia Taikon och Amanda Eriksson.

http://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/sofia-z-4515_141015_0955.pdf

Rapporter och artiklar

En inventering av forskningen om romer i Sverige

http://arkiv.minoritet.se/romadelegationen/www.romadelegationen.se/dynamaster/file_archiv-e/090208/97eaa0f908cc38ed96a63f922044979a/forskningsoversikt.pdf
(Delegationen för romska frågor)

En rapport från Världsbanken: Roma in an Expanding Europe, breaking the Poverty Cycle

(på engelska) http://www.amazon.com/Roma-Expanding-Europe-Breaking%20Poverty/dp/0821354574/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1445764584&sr=8-1&keywords=Roma+in+an+Expanding+Euro-pe%2C+breaking+the+Poverty+Cycle

Information om antiziganism, romernas historia fram till i dag

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/antiziganism> (Levande Historia)

Svenska kyrkans förhållande till romer och resande ca 1900–1950

<https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1044933> (Svenska kyrkan, 2013)

Rapport från konferenserna: Världighet här – Förändring där (februari 2015)

www.bilda.nu/utsattaemedborgare

Regeringens vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2014/03/ds-20148/>

UNDP:s översikt över romernas situation i Europa (på engelska)

http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/documents/undpdtnews_19_web.pdf

Hemsidor

www.taikon.se – genom hemsidan finns förutsättningar för att använda Katarina Taikons arbete som ett verktyg för ökad tolerans och ett livaktigt samtal kring mänskliga rättigheter i allmänhet och romernas situation i synnerhet.

Vår romska historia – hemsida med lättöverskådlig redogörelse för romernas historia www.varromskahistoria.se

Skolverkets fakta- och inspirationsmaterial om romer

<http://skolverket.se/skolutveckling/larande/nationella-minoriteter/romer>

Filmer och Klipp

Taikon – dokumentären om Katarina Taikons envisa kamp för mänskliga rättigheter.

Tema 2: Hur kan vi tänka kring Världighet här?

I samtal på konferenserna framkom tydligt vikten av att hjälpa människor i nöd. Med ett historiskt perspektiv kan konstateras att det för tre till fyra generationer sedan var vi svenskar som satt och tiggde om allmosor; ”Det kunde ha varit jag” – perspektivet är därför viktigt att ha med sig i bemötandet av utsatta EU-medborgare.

Det finns många olika sätt att visa solidaritet på. Man kan exempelvis engagera sig politiskt genom att delta i den offentliga debatten, engagera sig i och/eller skänka pengar till civilsamhällesorga-

nisationer eller ge pengar direkt till människan som tigger. Framgångsrik samverkan kring utsatta EU-medborgare på det lokala planet mellan frivilligorganisationer, kyrkor och församlingar samt den kommunala nivån återfinns på många orter. I flera kommuner finns gemensamma satsningar med att ordna härbärgen, rådgivning och annat stöd.

I Sverige pågår en debatt på politisk nivå om vad som är "Värdighet här" och hur vi skall förhålla oss till de utsatta EU-medborgarna. Tiggeriet på våra gator diskuteras flitigt. Om du ger pengar till en människa som tigger så menar vissa att det är ett direkt bistånd utan mellanhänder. Andra menar att pengarna kommer till bäst nytta om de ges till organisationer med erfarenhet och kompetens att ge stöd på plats. Frågan om tiggeriförbud är också uppe på agendan. Vårt nordiska grannland Danmark har till exempel redan infört tiggeriförbud och tiggeri kan där ge upp till sex månaders fängelse. Andra länder i Europa som helt eller delvis infört förbud mot tiggeri är till exempel Rumänien, Storbritannien, Polen eller Grekland.

Ord som bemötande, samverkan och utbildning/folkbildning känns viktiga. Kunskapen om romernas situation både i Sverige och i Europa är generellt låg. Det finns därför ett folkbildningsbehov i Sverige om hur situationen faktiskt ser ut för denna utsatta minoritetsgrupp. Under senare år har hatbrotten mot utsatta EU-medborgare ökat och på flera håll väcks avståndstagande och främlingsfientlighet. Att arbeta med folkbildning är ett sätt att motverka rasism, diskriminering och förändra negativa attityder.

Källa: Rapporten från konferenserna "Värdighet här, Förändring där".

Förslag för ytterligare läsning

Rapporter och artiklar

Den nya utsattheten – om EU-migranter och tiggeri – Socialmedicinsk Tidskrift (juli 2015)
<http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/issue/view/105/showToc>

Juridiska frågor gällande utsatta EU-medborgare – Rapport från SKL <http://skl.se/download/18.2371797b14a4dca6483fe13/1418804156789/SKL-juridiska-fragor-om-utsatta-EU-medborgare-2014-12-09.pdf>

Nulägesbeskrivning om romers rätt – Länsstyrelsens rapport <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/nyheter/2014/Pages/ny-rapport-romers-rattigheter-asidosatta-i-sverige.aspx>

Rapport från konferenserna: Värdighet här – Förändring där (februari 2015)
www.bilda.nu/utsattaemedborgare

Vem tigger på våra gator och vad gör vi? – dokumentation ifrån SKL:s konferens om utsatta EU-medborgare <http://skl.se/download/18.3e6904914b309136e39a286/1424686142537/KonferensLKPG.pdf>

Vilka rättigheter har barn som är EU-medborgare och lever i utsatthet i Sverige?

Rapport gjord av UNICEF och Barnrättscentrum: <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/vilka-rattigheter-har-barn-som-ar-eu-medborgare-och-lever-i-utsatthet-i-sverige>

Vinternatt 2 – en konkret modell för lokalt samarbete för att tillfälligt lindra akut nöd bland människor i utsatthet. Författare: Magnus Helmner. Metoden beskrivs närmare i boken Tillsammans gör vi skillnad (Argument förlag 2014) Se www.bilda.nu/utsattaemedborgare

Hemsidor

Barnkonventionen – FN:s konvention om barnens rättigheter <http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>

FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna

<http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-nationerna/fn-s-allmanna-forklaring>

www.podrom.se – Göteborgs Räddningsmission informationssida om romer som rör sig inom EU.
www.eumigranter.se – ett öppet nätverk vars syfte är att förmedla kunskap och erfarenhet i frågorna.

Filmer och klipp

<http://www.svtplay.se/video/4476303/uppdrag-granskning/> - avsnitt 4 och 5 hösten 2015. Janne Josefsson gör granskande reportage om det svenska samhällets roll gentemot de utsatta EU-medborgarna (tidsbegränsad tillgänglighet)

Tema 3: Hur kan vi tänka kring *Förändring där?*

Frågan om utsatta EU-medborgare är en omfattande och komplex problematik som måste hantearas på flera olika nivåer samtidigt. Alltifrån den lokala nivån i respektive byar och bosättningar till lokala och nationella myndigheter och upp till EU-nivå.

Samverkan är viktig även för att skapa ”förändring där”. Det är viktigt att hitta samverkansformer både med och mellan organisationer med kunskap och kontakter för att insatserna skall bli framgångsrika och hållbara. Drygt 40-talet organisationer ifrån Sverige är engagerade i att göra insatser för romer i Rumänien och i Bulgarien, det stora flertalet stöder insatser i Rumänien (se rapporter över organisationer nedan).

Vi vill lyfta några strukturella faktorer som kan bidra till förändring där.

Utbildning och folkbildning är viktigt. Barn och ungdomar måste få tillgång till grundläggande utbildning och på alla sätt uppmuntras att inhämta kunskap. Detta är en viktig del i att motverka strukturella hinder och diskriminering och skapa en förändring för framtiden. Det behövs insatser för att förbättra barnens möjligheter till skolgång samt skapa utbildningstillfällen för föräldrar för att kunna få arbete och på så sätt en inkomst.

Arbetslösheten bland romerna i framförallt Rumänien och Bulgarien är betydligt högre än hos majoritetsbefolkningen. Avsaknad av arbetsmöjligheter och därmed saknad av tillgång till egen försörjning. Många romer saknar även godkända id-handlingar, vilket är nyckeln till att till exempel kunna äga mark eller för att få sjukvård och socialhjälp. Gruppen har hamnat utanför arbetsmarknaden både hemma och i övriga länder.

Hälsovård är också en angelägen fråga. Hälsosituationen för romer bedöms vara mycket sämre än för övriga befolkningen i respektive hemland. Romernas medellivslängd är kortare och deras hälsoläge är generellt sett mer utsatt. Registrering för allmän sjukförsäkring och tillgång till sjukvård förhindras eller försämras av fattigdom och diskriminering.

Viktiga ord blir här politisk nivå, samverkan, utbildning/folkbildning, hälsovård och arbetstillfällen.

Källa: Rapporten från konferenserna ”Värdighet här, Förändring där”.

Förslag för ytterligare läsning

Rapporter och artiklar

Artikel om migrationens villkor i Rumänien

skrivna av professor Vasili Burtea, Bukarest <http://hjartatillhjarta.se/the-migration-of-romanian-roma-between-aspiration-and-necessity/> (artikeln är på engelska)

En rapport om situationen för romer i Rumänien

framtagen av Project Ruth i Bukarest

<https://drive.google.com/file/d/0BwyKoXnG2SIWZzdtdHFFdlRucVk/view?pref=2&pli=1>

En studie om hur romernas presenteras i bulgarisk media

– framtagen av Sofia Svensson som är uppvuxen i Bulgarien och bott sina senaste år i Stockholm. Studien är framlagd vid Stockholms Universitet. <http://hjartatillhjarta.se/roma-representation-in-bulgarian-news-media/>

Rapport om organisationer som är verksamma bland romer i Rumänien och Bulgarien

<http://media.hjartatillhjarta.se/2015/03/RPT-Organisationer-i-RU-o-BIU-version-2.2.pdf>

Rapport från konferenserna: Vårdighet här – Förändring där (februari 2015)

www.bilda.nu/utsattaemedborgare

Vem tigger på våra gator och vad gör vi? – dokumentation ifrån SKL:s konferens om utsatta EU-medborgare <http://skl.se/download/18.3e6904914b309136e39a286/1424686142537/KonferensLKPG.pdf>

”Därför kommer tiggarna” – tidningen Expressen hade i december 2015 en artikelserie under 13 dagar som belyste situationerna för romerna i Rumänien och i Sverige. <http://www.expressen.se/nyheter/longread/darfor-kommer-tiggarna/sv/>

Hemsidor

<http://hjartatillhjarta.se/hjarta-till-hjarta-i-media-2/>

Länkar till artiklar och reportage på Hjarta till Hjärtas hemsida.

Filmer och klipp

Hur ser stödet till utsatta i Rumänien och Bulgarien ut i dag och vad kan man göra för att förbättra situationen?

– lmdokumentation av konferens arrangerad av regeringskansliet <http://www.svt.se/nyheter/svt-forum/hur-stotta-utsatta-eu-medborgare> (tidsbegränsad åtkomst på svt)

I jakt på ett bättre liv

– dokumentär av Caroline Kernen och Tova Kurkiala Medbo. Premiär på Stockholms filmfestival i november 2015

Åsa Regnér (Barn-, äldre- och jämställdhetsminister), Martin Valfridsson (regeringens nationella samordnare) och Ciprian Necula (statssekreterare vid Ministeriet för EU-fonder, Rumänien)

– Pressträff angående konferens att främja samverkan mellan svenska idéburna organisationer som arbetar med utsatta EU-medborgare i Bulgarien och Rumänien <http://www.regeringen.se/pres-meddelanden/2015/09/inbjudan-presstraff-nalen/> (2015)

Frågor om samtalsmaterialet?

Kontakta gärna

Studieförbundet Bilda

Clara Vennman, clara.vennman@bilda.nu, www.bilda.nu

Biståndsorganisationen Hjärta till Hjärta

Jörgen Ljung, jorgen@hearttoheart.se, www.hjartatillhjarata.se

Erikshjälpen

Birgitta Johansson, birgitta.johansson@erikshjalpen.se, www.erikshjalpen.se